

Forvaltningsplan for store rovdyr i region 4 (Oslo, Akershus og Østfold)

Uttalelse på høringsforslag - frist 14.januar 2004

Fra Naturvernforbundet i Østfold.

Hovedargumenter:

De nasjonale bestandsmål som er satt av Stortinget - må oppfattes som minimum, ikke et maksimum - og det må være full anledning for regionene å ta hensyn til biomangfoldet og tillate langt flere ynglinger.

Det eneste forebyggende tiltak som duger for primærnæringen er å skille småfe og rovdyr med rovviltsikkert gjerde.

2 Nasjonale mål og føringer

I regjeringens Soria Moria - erklæring står det imidlertid at "Norge skal ha *levedyktige bestander* av ulv, bjørn, gaupe, jerv og kongeørn, og det skal jobbes aktivt for konfliktdependende tiltak." - Hva som er levedyktige bestander sier regjeringen ikke noe om.

Skal Soria Moria-erklæringens intensjon om at Norge skal ha "levedyktige bestander" etterleves, - må forskernes betingelser gjelde; *om nok variasjon i arvestoff for at spesielt den skandinaviske ulvestammen skal overleve.*

Nå må de konfliktdependende tiltak gå ut på å premiere de gårdbrukere som tar bedre vare på sauene sine. Saueholdet går jo stort sett uten tap til rovdyr i Østfold, og i resten av Skandinavia, - så hvorfor kan ikke større deler av sauebesetningen i region 4 gjerdes inne ?!

Jordbruket og jordbrukslandskapet, har endret seg dramatisk i løpet av de siste 50 årene.

Nedlegging av seterdrift med setervoller, inn- og utmarksbeiter som plantes til med skog og enger som blir dyrket opp med monokulturer, har redusert biomangfoldet. Man kan neppe skyld på rovdyrenes økning som en av årsakene til at landbruksnæringen har en tilbakegang her i landet.

(Ref litteraturliste: Et kulturlandskap i endring)

Naturvernorganisasjonene har tidligere foreslått omlegging til en ordning der husdymæringen får en estimert godtgjørelse basert på antall revirhevdende rovdyr i området, som på forhånd utbetales for at gårdbruker skal sikre sine dyr innenfor rovviltsikre gjerder.

Dette prinsippet bør medføre bedre ettersyn fra eiernes side og aktiv bruk av vokterhund eller andre løsninger for varslings.

Dette prinsippet ble imidlertid nedstemt av den forrige regjeringen og er heller ikke tatt opp i Soria-Moria-erklæringen.

2.2 Nasjonale bestandsmål

Stortinget har fastsatt nasjonale bestandsmål som ikke er annet en politiske vurderinger av hva landbruksnæringen og den jaktende del av befolkningen. kan gå med på. De nasjonale bestandsmålene har minimale forskningsmessige vurderinger ut i fra at Norge skal opprettholde selvstendige levedyktige bestander av rovdyr utifra Bern-konvensjonens målsetting.

De oppsatte bestandsmålene for årlige ynglinger oppfatter Naturvernforbundet å være minimumsmål, og det må ligge til rette for en betydelig økning av dette om regjeringens ønske om levedyktige bestander skal tas på alvor, ikke minst i EU og ute i verden for øvrig.

Samarbeide med Sverige er mangelfull.

Det sies ikke noe om at man skal samarbeide om felles bestandsmålinger på begge sider av grensen mot Sverige, slik at eventuell kvotejakt ikke blir til skade for en rovviltbestand på den andre siden av grensen. Intet vilt ser noen grense hverken mellom regionene eller over landegrensen til Sverige. De lave bestandsmål som er satt opp i Norge peker jo på at Sverige skal ha det største ansvaret for å opprettholde bestandene av de store rovdyra i Skandinavia.

Revir som er på begge sider av grensen

Når det gjelder bestandsmålet er det satt en merknad for ulv at "når deler av reviret ligger i Sverige skal familiegupper av ulv ikke regnes med i målet på 3 årlige ynglinger."

- Dette er en *merknad som bør gjelde alle de store rovdyrene ar som er "grensegjengere" og med revir på begge sider av Kjølen.*

2.3 Lokal innflytelse

Lokal innflytelse på kvotejakt og størrelse på fellingskvoter av de store rovdyr er etter hva som er nevnt over lite forenlig med en enhetlig forvaltning av rovviltet over region- og landegrenser.

Beklageligvis har vi erfart at rovdyras positive talsmenn i alle de lokale fora innen kommune og fylkeskommune uten unntak har vært i mindretall i viltnemder og fylkesmannens Rådgivende Utvalg for Rovvilt (RUR). - Primærnæring og jegere har dominert i 70 - 90 % i alle offentlige oppnevnte utvalg, og avsier dom over rovdyra ved å ønske maksimal avskyting og kvotejakt.

På lokalplanet synes det å være minimal forståelse for at rovdyra bidrar til å opprettholde biodiversitet og artsmangfoldet. - Kompetansen innen naturforvaltning og biologi i kommuneadministrasjonene er i de seinere år svekket i og med at de fleste MIK-stillinger som miljøvernkonsulenter, etc, nå er fjernet eller omdisponert.

2.4 Skadedokumentasjon

Skadedokumentasjonen har etter hva som har kommet frem i media vært for dårlig. Av om lag 110 - 130 tusen husdyr som blir årlig forsvinner på beite, blir bare 10 % dokumentert tatt av rovdyr. Resten er erstatning som blir gitt etter en skjønnsmessig vurdering ut fra ulike kriterier. Således blir det gitt rovdryrerstatning for rundt 30 000 sau hvert år. Dette er 1,5 prosent av alle sauene som blir sluppet ut på beite. Her handler det om dyr som blir borte uten at kadaveret blir funnet igjen.

(*Ref litteraturliste; Hvor mange husdyr tar rovdyra i Norge?*)

Når man vet at det tidvis på Vestlandet har forsvunnet mer sau - der det ikke er rovdyr, enn i Hedmark - med mye rovdyr, må man trekke i tvil antallet påståtte rovdrydrepte sauer i de deler av landet der sauene går fritt ute på beitet. (- Jfr også reinsdyrnæringen og påståtte tap av reinsdyr til kongeørn.)

Naturvernforbundet i Østfold krever at det i enhver skadesituasjon der man antar at rovvilt er skadegjører, må det være 2 personer i registreringen av drepte dyr

3 Regionale mål for forvaltningen

3.1 Regionale bestandsmål

De regionale bestandsmål er satt altfor lavt - og må regnes som minimumsmål, se punkt 2.2. - I tillegg er det nevnt her at "når deler av reviret ligger i Sverige skal familiegupper av ulv *ikke regnes med* i målet på 3 årlige ynglinger."

For region 4, krever Naturvernforbundet i Østfold at dette prinsippet om unntak fra bestandsmålet også må gjelde gaupe og bjørn med revir på begge sider av grensen.

Innen region 4 og spesielt for Østfolds del mener vi at gaupa har blir stemoderlig behandlet. Som tidligere medlem av RUR har Naturvernforbundet i Østfold forsøkt å få medlemmene til å gå for "føre-var-prinsippet" - ved å la være å utstede kvotejakt på gaupe.- Begrunnelse har vært at man her på grensen i Østfold får kontinuerlig tilførsel av nye individer fra Sverige , - samtidig som man på svensk side har nedlagt forbud mot jakt, grunnet for liten bestand. - Denne begrunnelsen holdt ikke mål faglig

sett ! - Resultat på landsmålestokk har også vist en klar nedgang i gaupebestanden de siste par år på grunn av for store kvoter.

4 konflikter og konfliktpotensiale

4.1 beitedyr

Beitesituasjonen.

Jfr punkt 2 under nasjonale mål og føringer.

Skal det opprettholdes en levedyktig bestand av rovdyr i vårt land er konsekvensen at større deler av mindre beitedyr - småfe må holdes inngjerdet . Gjeting og nattkve er sannsynligvis urealistisk å gjennomføre for sau pga økonomi. - Det at dagens sau genetisk sett er endret slik at flokkinstinktet mangler, gjør at gjeting og bruk av gjeterhund er svært krevende.

Daglig tilsyn innenfor et inngjerdet og rovviltsikret beiteområde er det mest realistiske forebyggende tiltak.

Skadehistorikk:

Statistikk tilbake til 1997, da ulv kom tilbake til Østfold igjen og figur 2 side 12, viser jo at opprusting av rovviltsikre gjerder har vist seg å ha effekt.

Det er å bemerke at saksbehandler *refererer feil* at gaupe i Østfold har vært årsaken til "at det har vært registrert betydelig tap av sau i flere år". Noe tap var det de første årene før de rovdysikre gjerdene kom ordentlig opp. I 2003 og 2004 har det blitt bekreftet nærmest null tilfeller der gaupe har tatt sau i Østfold.

De første årene var det ikke alle gårdbrukere som ønsket å rovviltsikre sine gjerder. Det var da et press fra Bondelaget som ikke ønsket ulv på norsk jord overfor sauebøndene som ønsket å ruste opp sine gjerder, om ikke å motta økonomiske midler fra Statens landbrukskontor - utdelt etter søknad. I år 2001 (?) ble en halv million kroner sendt tilbake til Staten ved årsslutt pga manglende søknader til rovviltsikre gjerder.

Uenighet mellom primærnæring og Fylkesmannen i Østfold om hvordan disse gjerdemidlene skulle forvaltes og utdeles, medførte også at sauene næringens representanter trakk seg fra å stille opp i Rådgivende Utvalg for Rovvilt (RUR) de siste 4 årene RUR ble administrert av Fylkesmannen i Østfold

Skadeomfanget hos de saueiere som har rovviltsikre gjerder har vist seg å være minimale der en sørger for å holde gresset nede / vekk fra den nederste elektriske tråden i gjerdet, og der det foretas regelmessig ettersyn, for eksempel etter et regnvær slik at ikke jordutglidning forårsaker lett tilgang under gjerdet.

Sett i en regionsmålestokk må de seinere års sauetap i Østfold til rovdyr og spesielt gaupe, kunne være det man må tåle å erstatte for å skulle beholde en større bestand av spesielt gaupe og ulv i region 4.

Forventet utvikling.

Revirhevdende ulv og gaupe er det mulig å ha en viss kontroll på da størrelsen på revirene til dels er forholdsvis greie å få en oversikt over. - Ulovlig jakt eller kvotejakt kan for eksempel medføre at revirene blir delt opp - endret i omfang og overtatt av andre konkurrerende individer av samme art:

For et par vintre tilbake i Kongsvinger - Årjäng flokken - som hadde et ekstra stort revir på 1800 kvkm og hvor hannen som gikk på tre bein, - ble hannen tatt av dage og tisper beholdt (klarte å forsvare) deler av sitt gamle revir. Etter at hannen forsvant, etablerte 2 tisper av hennes eget avkom nye par med 2 streifulv som i dag benevnes som Dyrskog- og Mangenflokken. Resultat var altså at ett ulvrevir ble til 3.

Eksempelet viser at det skal lite til at man ved felling av ulv - der man skyter "feil" dyr ødelegger revirene og gir streifdyr fritt spillerom, med et kanskje(?) ikke ønskelig resultat.

I region 4 vil streifdyr av ulv, samt hyppigere besøk av hannbjørner over grensen, etter hvert vil bli merkbart etter som Sverige tillater større antall rovdyr enn det Norge har lagt seg på..- Som tidligere nevnt er det ingen annen løsning som har vist seg å være effektiv, - enn å holde rovdyra ute med rovviltsikre gjerder, alternativt avvikle saueholdet.

4.2 utmarksnæringen

Hjortevilt.

I Østfold er det største problemet med rovdyra - og spesielt ulv og gaupe, at disse kan ta deler av tilveksten av hjorteviltet, altså særlig kalv av rådyr og elg.

Jakt-statistikken viser at det i de seinere år aldri tidligere har vært så mye elg og rådyr i Østfold-skogene. De siste 9 år, etter ulvens inntreden i Østfold, har skogeierne årlige klager på at det er for mye elg som beiter ned furuskogen, forstummet fra media. Imidlertid er det de skogeierne som gjør penger på å selge elgjakt med løshund der ulv hevder sitt revir, som nå står omtalt i avisene med sine klager.

Noen steder har staten forsøksvis gått inn og kjøpt elgkvoten i vallet der det er ulverevir, - men skal dette være løsningen? - I Norge er det ingen som "eier" viltet - det tilhører hele Norges befolkning!

Spørsmålet er om ikke "naturens gang" - med stadige svingninger i bestanden av jaktbart vilt - eksempelvis på skogsfugl og rype, - faktisk også gjelder alt vilt - inklusiv hjortedyrene? - I områder der det ikke har vært tillatt jakt, slik som i Sveriges første nasjonalpark Sarek, - der en bjørnestamme slår de svakeste individene (som den klarer å få tak i) - så finner vi de største (gevir) og tyngste elgene i Skandinavia.

Det er en kjensgjerning at rødvilt er en stor rådyrdreper og kan ta over 50 % av kalvene i et område. Vi vet også at både gaupe og ulv tar livet av både rev og grevling - og med en reduksjon i antall rødvilt, vil skogfuglene (orre og storfugl) få en økning i bestanden om forholdene ellers ligger til rette for det.

Forståelse for naturens samspill - økologi - må i større grad veie tungt i forvaltningsplanene for de store rovdyr. Rovdyra "tømmer" ikke skogen for vilt, - nei, de lever i balanse med de byttedyr de har tilgang på innen sitt revir.

Jakthunder.

En løshund som ferdes i et ulverevir vil kunne bli tatt av dage dersom den blir oppfattet som en konkurrent av ulven. Dessverre kan enkelte ulveflokker ha en spesiell hang til å ta hund. - Enkelte ulver har sågar vist seg ganske uredde og gått helt inn på gårdstun for å ta hund som står bundet eller i hundegård. Dette er absolutt ikke ønsket adferd som bidrar til frykt i lokalmiljøet.

- Å bruke levende hund som "åte" for ulven, har imidlertid vært en kjent fangstmetode fra gammelt av.

At det er en tradisjon i Oslo, Akershus og Østfold å jakte med løshund, medfører jo at dette kan gi begrenset jaktmulighet i et ulverevir. Er man glad i sin jakthund så slipper man den ikke løs i et ulverevir!

Ulvetelefonen kan kanskje gi en pekepinn på hvor ulven er, men dette ett døgn gamle varslet er ingen garanti for at ikke bikkja treffer på en streifende ulv.

Konklusjonen er vel om ikke denne tradisjonen må endres, til andre jaktformer og bruk av hund i line, etc. Jaktmetodene er dessuten forskjellig fra landsdel til landsdel, og ikke alle steder er løs hund i tatt i bruk på jakt.

- I flere andre sammenhenger har man som borger i dette land måttet bøye av og endre adferd fordi storsamfunnet har tillatt eventuelt forbudt ett eller annet. - Det burde være mange eksempler fra dagliglivet på dette.

4.3 Befolkning og frykt

Naturvernforbundet i Østfold føler at ulvemotstanderne til tider har hauset opp frykten for rovdyr, og spesielt merkbart har dette vært i avisene i nord og indre deler av fylket. Vinterstid har det aldri vært så mange mennesker ute på tur i grenseområdene mot Sverige og med overnatting på TFL-hytta i Budalsvika, som etter at ulven kom. Mange av dem uttrykker stor glede over økt mangfold i naturen.

Opplysning og informasjon om de store rovdyra, som en motvekt til "rovdryrfrykten". er en måte å møte befolkningens kunnskapsmangel og uttalte redsel på. - "Rødhette og ulven" - historien er svært utbredt i folks bevissthet. Rovdyrmotstandere - og spesielt enkelte aviser - har en tendens til å tillegge rovdirene menneskelige egenskaper; - som at de er "blodtørstige", "dreper for fote" - "tømmer skogen for vilt" osv.

Naturvernforbundet i Østfold har i noen tilfeller hatt anledning til å stille spørsmål til folk som sier de er redd for ulv, - om de også er redde for andre ting? - I svært mange tilfeller svarer man at de er redde for hund. - Når man vet at ca 4000 personer årlig blir bitt og til dels alvorlig skadet av hund, - er det kanskje ikke annet å forvente enn at mange av disse også går omkring med en redsel for å møte ulv?

Det rovdiret som man virkelig ikke bør møte uforvarende på er jo bjørn. - Nå er det vel enda noen år til at revir-etablerte binner med unge blir å treffe i Østfolds skoger, - men da skal man jo passe seg vel for å komme i mellom binna og ungen. I Sverige har jo mennesker blitt slått i hjel av bjørn år om annet.

- Det er jo påtagelig at folk tilsynelatende ikke er så redde for å møte på bjørn, men så har jo også vært eneste barn i Norge hatt en bamse i senga som liten ..?!

*"Redusert livskvalitet" brukes av de som sier de er redde for å gå i utmarka på grunn av rovdyr. - For mange andre vil manglende rovdyr i norsk natur også bety redusert livskvalitet. - Hvor mange eventyr og historier er ikke knyttet til våre rovdyr. - Hvor mange lokale stedsnavn som har et (rov)dyr navn i seg er ikke å finne på detaljkartene, (?) - og alle disse kartnavn har en historie bak seg !
Vår kulturarv kan på mange måter sies å bygge på at rovdyra har livets rett i norsk natur.*

5 Strategier og tiltak

5.1 Areal differensiering

Stortingets krav om arealdifferensiering har i stor utstrekning vært basert på beitenæringens behov for arealer, - og grunneiere/jegernes behov for jaktavkastning av hjortevilt. Rovdyrenes behov for sammenhengende arealer for å etablere revir synes ikke å bli vektlagt i noen grad.

Forvaltningsområde 1 - område med husdyr på utmarksbeite.

Kart 3 på side 16 viser feil mht utmarksarealer. Saksbehandler kan ikke ha fått med seg at alle sauer i Østfold går på inngjerdet område på innmark. - Fritt beite i utmarka forekommer ikke regelmessig annet enn på øyer i Oslofjorden.

Forvaltningsområde 3 - områder med stor rovvilttetthet.

Denne tarmen langs med grensen til Sverige, jfr kart 5 side 18 gjelder et fåtall kommuner som ikke er nevnt med navn nevne i teksten.

Så lenge Sverige fører en mer aktiv politikk for å øke rovviltbestanden vil hele region 4 måtte bli et område med stor rovvilttetthet.

Gaupebestanden innenfor områder med ynglende ulv bør ikke reduseres med kvotejakt - men her skal "partene" ordne opp sjøl, mao basert på tilgangen på byttedyr.

Naturvernforbundet i Østfold ønsker å innføre begrepet 100-års-skog; - skogsområder (langs grensen) der det på sikt skal avvikles husdyr og prioriteres rovdyr:

5.2.3 . Strategier i forvaltningsområde 3. - Område med stor rovvilttetthet

Vi foreslår at det i det foreslåtte forvaltningsområde 3 - jfr kart 5, side 18 - etableres som 100-års-skog:

- All husdyrhold avvikles innen rimelig tid med overgangsordninger.
- De store rovdyra skal få etablere seg i sine naturlige revir - og ingen jakt på disse utenom ved akutt skade eller i truende situasjoner.
- Jakt på hjortedyr skal kunne tillates ut i fra økologiske prinsipper for å opprettholde en balansert bestand.
- Myndighetene bør bidra til å etablere økoturisme med naturopplevelse - og rovdysafari.

5.6 Rovvilt som opptrer nær bebyggelse eller befolkning.

Rovdyr som opptrer truende eller nysgjerrig nær bebyggelse og folk, - bør i første omgang bli skutt på *med gummikuler* og dertil egnete varselskudd.

- Pålegg om bruk av skremselsskudd må være første trinn for å bli kvitt nærgående rovdyr.

5.7 Forebyggende tiltak

Dette er nevnt innledningsvis og under punkt 4.1 , samt i forvaltningsplan-utkastet, at ut i fra erfaringene hittil ser det ut til at rovviltsikre gjerder et det som gir best forebyggende effekt mot tap av sau.

5.8 Tiltak og virkemidler i forhold til konfliktdempning.

I mange tilfeller vil bruk av *positive virkemidler gi de beste resultater.*

- Av disse mener vi informasjonstiltak rettet mot barn og unge - både innen frivillige organisasjoner og i skolesammenheng (bidrag til ekskursions/overnattingsturer) bør prioriteres .
- Økologi og rovdyrforståelse og må inn i læreplanen for grunnskole- og ungdomsskole.
- Styrke primærnæring som satser på økoturisme der rovvilt har et fortrinn (forvaltningsområde 3).
- Etablere et regionalt informasjons- og besøkssenter. I Sverige har man god erfaring med slike sentra.

Av tøffere virkemidler mener Naturvernforbundet at etterforskning, oppfølging, og bøtelegging/fengsel for ulovlig jakt på de store rovdyr må skjerpes betraktelig.

6 Kildehenvisning - pekere på Internett:

Et kulturlandskap i endring:

<http://www.nijos.no/index.asp?topExpand=&subExpand=&menuid=1000798&strUrl=1002691i&context=13>

Hvor mange husdyr tar rovdyra i Norge?

<http://www.forskning.no/Artikler/2004/september/1096547375.81>

Færre rovdyrskader:

<http://www.forskning.no/Artikler/2006/januar/1136291551.97>

For Naturvernforbundet i Østfold

Tore Hoell
13.01.2005